NORAKSTS
Lieta Nr.A42519807
A7690-09/23

SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā

Rīgā 2009.gada 19.oktobrī

Administratīvā rajona tiesa
šādā sastāvā: tiesnese R.Migla,

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz *S.D.* pieteikumu par Ieslodzījumu vietu pārvaldes faktisko rīcību un morālā kaitējuma Ls 15 000 apmērā atlīdzināšanu.

A p r a k s t o š ā d a ļ a

[1] Laika posmā no 2006.gada 6.oktobra līdz 2006.gada 16.oktobrim, izciešot disciplinārsodu Jēkabpils cietuma soda izolatorā, notiesātais *S.D.* (turpmāk arī – pieteicējs) tika pakļauts ik rīta pilnīgai kratīšana.

[2] 2007.gada 17.aprīlī Administratīvajā rajona tiesā tika saņemts *S.D.* pieteikums par Ieslodzījumu vietu pārvaldes (turpmāk arī – atbildētājs vai IeVP) faktisko rīcību un morālā kaitējuma Ls 15 000 apmērā atlīdzināšanu.

Pieteikums pamatots ar šādiem argumentiem.

[2.1] Laika posmā no 2006.gada 6.oktobra līdz 2006.gada 11.oktobrim kamerā Nr.1 un laika posmā no 2006.gada 11.oktobra līdz 2006.gada 16.oktobrim kamerā Nr.6 ik rīta skaitliskās pārbaudes laikā cietuma uzraugi pavēlēja pieteicējam izģērbties kailam nepiemērotās telpās citu uzraugu un notiesāto klātbūtnē. Akts par personas pilnu pārmeklēšanu netika sastādīts. Tādejādi tika pārkāptas pieteicēja Latvijas Republikas Satversmes 89.pantā, Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 3.pantā un Latvijas Sodu izpildes kodeksa 4.pantā garantētās tiesības.

[2.2] Pieteicējs ar mutiskiem iesniegumiem vairākkārt vērsās pie cietuma administrācijas lūdzot pārtraukt nehumāno un necienīgo darbību.

[2.3] 2006.gada 27.decembrī pieteicējs ar iesniegumu vērsās pie Jēkabpils cietuma priekšnieka, lūdzot izskaidrot uzraugu rīcību. Jēkabpils cietuma priekšnieks 2007.gada 9.janvāra atbildē norādīja, ka kratīšanu ieslodzītajiem veic saskaņā ar Ieslodzījumu vietu pārvaldes 2006.gada 9.marta kārtību Nr.1/121 „Kratīšanas kārtība ieslodzījumu vietās".

[2.4] Pieteicējs lūdz atlīdzināt morālo kaitējumu Ls 15 000 apmērā. Morālais kaitējums izpaudies pieteicējam ciešot fizisko un morālo sagrautību (miega traucējumi, slikta ēstgriba, nervu sasprindzinājums un baiļu sajūta katru dienu no rīta).

[3] 2007.gada 13.jūlijā Administratīvajā rajona tiesā saņemti atbildētāja paskaidrojumi, kuros norādīts, ka pieteikumu neatzīst turpmāk minēto iemeslu dēļ.

[3.1] Jēkabpils cietuma amatpersonas, veicot notiesātā *S.D.* daļēju un pilnīgu kratīšanu, rīkojās saskaņā ar normatīvo aktu prasībām.

[3.2] Ar Jēkabpils cietuma priekšnieka 2006.gada 6.oktobra lēmumu par soda piemērošanu notiesātajam, pieteicējs tika disciplināri sodīts ar 10 diennaktīm soda izolatorā par to, ka 2006.gada 5.oktobrī plkst.11:40 gulēja savā gultā, uz galvas bija spilvens, kā arī gultas vieta nebija saklāta pēc vienota parauga. Ar savu rīcību pieteicējs pārkāpa Ministru kabineta 2006.gada 30.maija noteikumu

Nr.423 „Brīvības atņemšanas iestādes iekšējās kārtības noteikumi" (turpmāk – Iekšējās kārtības noteikumi) 44.1. un 44.4.punktā noteiktās prasības.

[3.3] Apcietināto un notiesāto uzraudzības kārtību ieslodzījuma vietās nosaka Latvijas Sodu izpildes kodekss, Iekšējās kārtības noteikumi, Apcietinājumā turēšanas kārtības likums, 2004.gada 29.marta Ieslodzījuma vietu pārvaldes instrukcija Nr.56 „Par apcietināto un notiesāto uzraudzības kārtību" (turpmāk arī - Instrukcija) (spēkā līdz 2007.gada 28.februārim), 2006.gada 9.marta Ieslodzījuma vietu pārvaldes kārtība Nr.1/12-1 „Kratīšanas kārtība ieslodzījuma vietās" (turpmāk arī – Kārtība) un citi normatīvie akti.

[3.4] Jēkabpils cietuma soda izolatorā no 2006.gada 6.oktobra līdz 2006.gada 16.oktobrim notiesātajam *S.D.* saskaņā ar Instrukciju un Kārtību veikta kratīšana. To apstiprina Jēkabpils cietuma 2007.gada 22.jūnija vēstule Nr.9/1-3507 un trīs cietuma uzraugu 2007.gada 2.jūlija ziņojumi.

Veicot pieteicēja daļējo kratīšanu, radās aizdomas, ka pie viņa varētu atrasties aizliegtie priekšmeti, tāpēc saskaņā ar normatīvo aktu prasībām no kameras tika izvesti pārējie notiesātie un veikta *S.D.* pilnīga kratīšana, t.i., ar notiesātā izģērbšanu. Pie pieteicēja kratīšanas laikā netika atrasti aizliegti priekšmeti, tādēļ kratīšanas protokols netika sastādīts.

[3.5] Notiesātā *S.D.* kratīšana veikta ievērojot normatīvo aktu prasības, pieteicēja tiesības netika pārkāptas un tādēļ nav pamata apmierināt pieteikumu.

[4] 2007.gada 13.augustā Administratīvajā rajona tiesā saņemti *S.D.* pieteikuma papildinājumi, kuros norādīts, ka atbildētāja paskaidrojumos norādītais apstākļu izklāsts neatbilst patiesībai, jo visi kamerā esošie notiesātie vienlaicīgi tika izģērbti kaili, turklāt kratīšanas procesā piedalījās arī cietuma operatīvie darbinieki.

[5] Ar Administratīvās rajona tiesas 2009.gada 23.janvāra lēmumu tiesvedība lietā izbeigta, jo lieta nav skatāma administratīvā procesa kārtībā. Tiesa konstatēja, ka pieteicēja cilvēktiesību aizskārums konkrētajā gadījumā nav atzīstams par būtisku, tādēļ IeVP brīvības atņemšanas iestādēs veiktās kratīšanas nav faktiskā rīcība, bet iestādes procesuālās darbības, kurām trūkst galējā noregulējuma rakstura.

[6] Ar Administratīvās apgabaltiesas 2009.gada 28.aprīļa lēmumu Administratīvās rajona tiesas 2009.gada 23.janvāra lēmums tika atcelts un lieta nodota jaunai izskatīšanai Administratīvajai rajona tiesai.

[7] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 114.panta pirmo daļu, ja lietā esošie dokumenti ir pietiekami un tam rakstveidā piekritis pieteicējs, trešā persona un šā likuma 29.pantā minētais tiesību subjekts, tiesa var izspriest lietu bez tiesas sēdes (rakstveida procesā).

Tiesa konstatē, ka pieteicējs ir piekritis lietas izskatīšanai rakstveida procesam *(lietas 4.lapa)* un lietā esošie dokumenti ir pietiekami, lai lietu skatītu rakstveida procesā.

Motīvu daļa

[8] Ņemot vērā lietā esošos dokumentus, tiesa secina, ka pieteikums ir daļēji apmierināms.

[9] Lietā konstatēti turpmāk norādītie faktiskie apstākļi.

[9.1] No 2006.gada 6.oktobra līdz 2006.gada 16.oktobrim notiesātais *S.D.* atradās Jēkabpils cietuma soda izolatorā, izciešot disciplinārsodu, pamatojoties uz Jēkabpils cietuma priekšnieka 2006.gada 6.oktobra lēmumu par soda piemērošanu notiesātajam *(lietas 17.-18.lapa).*

[9.2] No 2006.gada 6.oktobra līdz 2006.gada 16.oktobrim notiesātajam *S.D.* Jēkabpils cietuma soda izolatorā tika veikta pilnīga kratīšana *(lietas 7., 39.- 41.lapa).*

[9.3] 2007.gada 2.jūlija Jēkabpils cietuma Uzraudzības daļas uzraugu *A.K.*, *V.G.* un *A.T.* ziņojumos norādīts, ka laika posmā no 2006.gada 6.oktobra līdz 16.oktobrim soda izolatorā rīta

skaitlisko pārbaužu laikā saskaņā ar tobrīd spēkā esošo Instrukciju un Kārtību veiktas notiesāto personu kratīšanas. Veicot notiesāto daļējo kratīšanu, radās aizdomas, ka pie notiesātā *S.D.* varētu atrasties aizliegtie priekšmeti, tāpēc saskaņā ar normatīvo aktu prasībām no kameras tika izvesti pārējie notiesātie un *S.D.* tika veikta pilnīga kratīšana, t.i., ar notiesātā izģērbšanu. Tā kā pie pieteicēja kratīšanas laikā netika atrasti aizliegti priekšmeti, kratīšanas protokols netika sastādīts*(lietas 42. – 44.lapa).*

[9.4] 2006.gada 27.decembrī *S.D.* vērsās ar iesniegumu pie Jēkabpils cietuma priekšnieka, lūdzot izskaidrot kratīšanas pamatu un uzraugu rīcību *(lietas 6.lapa).*

[9.5] 2006.gada 31.janvārī pieteicējs vērsās ar iesniegumu IeVP, lūdzot izskaidrot kratīšanas pamatu un uzraugu rīcību *(lietas 14. – 15.lapa).*

[9.6] 2007.gada 9.janvārī Jēkabpils cietuma priekšnieks sniedz pieteicējam atbildi Nr.9/1-D-874, ka ieslodzīto kratīšanu veic saskaņā ar Instrukciju un Kārtību *(lietas 7.lapa).*

[9.7] 2007.gada 2.martā IeVP priekšnieks sniedz *S.D.* atbildi Nr.1/12-D/473/599/630/645, kurā cita starpā arī norādīts, ka ieslodzīto kratīšanu veic saskaņā ar Instrukciju un Kārtību *(lietas 17.- 18.lapa).*

[9.8] Ar Administratīvās rajona tiesas 2009.gada 20.janvāra lēmumu *S.D.* ir noteikts pieejamības ierobežojums iepazīties ar Instrukciju un Kārtību *(lietas 71.-72.lapa).*

[10] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 1.panta trešo daļu administratīvais akts ir arī lēmums par iestādes darbinieka vai iestādei īpaši pakļautas personas tiesiskā statusa nodibināšanu, maiņu, izbeigšanu un šīs personas disciplināro sodīšanu, kā arī cits lēmums, ja tas būtiski ierobežo iestādes darbinieka vai iestādei īpaši pakļautas personas cilvēktiesības.

Notiesātais ir uzskatāms par brīvības atņemšanas iestādei īpaši pakļautu personu *(sk. Satversmes tiesas 2006.gada 6.februāra sprieduma lietā Nr.2005-17-01).*

Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 89.panta pirmajā daļai, faktiskā rīcība ir iestādes rīcība publisko tiesību jomā, kas neizpaužas tiesību akta veidā un kas ir vērsta uz faktisko seku radīšanu, ja privātpersonai uz šo rīcību ir tiesības vai šīs rīcības rezultātā ir radies vai var rasties personas subjektīvo tiesību vai tiesisko interešu aizskārums. Par faktisko rīcību atzīstamas arī iestādes darbības, kas neatkarīgi no iestādes nodoma rada tādas faktiskās sekas, kuru rezultātā privātpersonai ir radies vai var rasties būtisks tiesību aizskārums.

No minētā tiesa konstatē, ka lietā nav strīda, ka *S.D.* laika posmā no 2006.gada 6.oktobra līdz 2006.gada 16.oktobrim ir atradies Jēkabpils cietuma soda izolatorā un viņam ir veikta ik rīta pilnīgā kratīšana. Lietā ir strīds, vai pieteicējam piemērotā pilnīgā kratīšana ir bijusi pamatota un tā ir ierobežojusi viņa cilvēktiesības.

[11] Latvijas Sodu izpildes kodeksa 2.panta pirmā daļa noteic, ka notiesātie izcieš sodu saskaņā ar likumiem un citiem normatīvajiem aktiem, kas ir spēkā soda izciešanas brīdī, ja likumā vai normatīvajā aktā nav noteikts citādi. Savukārt šā kodeksa 9.pants noteic, ka personām, kuras izcieš sodu, ir likumos noteiktie pienākumi un tiesības ar ierobežojumiem, ko likumi paredz notiesātajiem, kā arī ar tādiem ierobežojumiem, kas izriet no tiesas sprieduma un režīma, kādu attiecīgā soda veida izciešanai nosaka šis kodekss.

Saskaņā ar Latvijas Sodu izpildes kodeksa 41.panta pirmo daļu režīma pamatnoteikumi brīvības atņemšanas iestādēs ir notiesāto obligāta izolācija un uzraudzība, lai viņiem nebūtu iespējams izdarīt jaunus noziedzīgus nodarījumus; viņiem noteikto pienākumu precīza bezierunu izpilde; dažādi režīma apstākļi atkarībā no notiesātā izdarītā noziedzīgā nodarījuma rakstura, viņa personības un uzvedības. Atbilstoši šī kodeksa 41.panta otrajai daļai, notiesātie valkā personisko apģērbu vai noteikta veida apģērbu saskaņā ar Brīvības atņemšanas iestāžu iekšējās kārtības noteikumiem. Notiesātie ir pakļauti kratīšanai, ko izdara tā paša dzimuma persona.

Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 89.pants noteic, ka valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar šo Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem.

Atbilstoši Satversmes 95.pantam, valsts aizsargā cilvēka godu un cieņu. Spīdzināšana, citāda cietsirdīga vai cieņu pazemojoša izturēšanās pret cilvēku ir aizliegta. Nevienu nedrīkst pakļaut nežēlīgam vai cilvēka cieņu pazemojošam sodam.

Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk arī – Konvencija) 3. pants noteic, ka nevienu cilvēku nedrīkst spīdzināt vai cietsirdīgi vai pazemojoši ar viņu apieties vai sodīt.

Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām (turpmāk arī – Pakts) 7.pants noteic, ka nevienu nedrīkst pakļaut spīdzināšanai vai nežēlīgi, necilvēcīgi vai pazemojoši apieties ar viņu vai sodīt. Savukārt šā pakta 10.pants noteic, ka visām personām, kurām atņemta brīvība, ir tiesības uz humānu apiešanos un cilvēka personībai piemītošās pašcieņas respektēšanu. Tas nozīmē, ka pret personām, kurām ir ierobežota brīvība, nedrīkst izturēties pretēji Pakta 7.panta noteikumiem, kā arī personas nedrīkst tikt pakļautas citām grūtībām vai ierobežojumiem, kā tikai tām, kas izriet no brīvības atņemšanas apstākļiem. Personas, kurām atņemta brīvība, bauda visas tiesības, kas noteiktas Paktā, ar tiem ierobežojumiem, kas slēgtā vidē ir neizbēgami (*General Comment No.21: Replaces general comment 9 concerning humane treatment of persons deprived of liberty (Art.10): 10/04/92, Human Rights Committee, [3]).*

No minētajām tiesību normām izriet, ka personai, atrodoties brīvības atņemšanas vietā, ir jāpakļaujas tur noteiktajai personu ierobežojošajai kārtībai, taču ir aizliegta necilvēcīga, cietsirdīga un cilvēka cieņu pazemojoša izturēšanās pret ieslodzīto personu.

[12] Eiropas Cilvēktiesību tiesa vairākkārt norādījusi, ka Konvencijas 3.pants nostiprina vienu no demokrātisko sabiedrību visbūtiskākajām pamatvērtībām. Tas kategoriski aizliedz spīdzināšanu un necilvēcīgu vai pazemojošu apiešanos vai sodīšanu, neatkarīgi no apstākļiem un upura darbībām; tādējādi nozieguma raksturam, par kuru iesniedzējs ir ticis notiesāts, nav nozīmes iesnieguma izskatīšanai 3.panta kontekstā *(skat., daudzu citu starpā, V. c. Royaume-Uni [GC], nr. 24888/94, 69. punkts, CEDH 1999-IX, Labita c. Italie [GC], nr 26772/95, 119. punkts, CEDH 2000-IV, Kudła c. Pologne [GC], nr 30210/96, 90. punkts, CEDH 2000-XI, un Valašinas c. Lituanie, nr. 44558/98, 100. punkts, CEDH 2001-VIII)*. Saskaņā ar tiesas pastāvīgu judikatūru apiešanās raksturam ir jāsasniedz minimālais bardzības smagums, lai uz to varētu attiecināt 3.pantu *(skat. McGlinchey et autres c. Royaume-Uni, nr. 50390/00, 45. punkts, CEDH 2003-V)*. Šī minimuma novērtēšana ir relatīva pēc būtības; tā ir atkarīga no visu lietas apstākļu kopuma un, jo īpaši, no apiešanās rakstura un konteksta, tās izpildes elementiem, ilguma, tās izraisītajām fiziskajām un psihiskajām sekām, kā arī dažkārt no cietušā dzimuma, vecuma un veselības stāvokļa (*skat., citu starpā, Peers c. Grčce, nr. 28524/95, 67. punkts, CEDH 2001-III ; 1998. gada 28.oktobra spriedumu Assenov et autres c. Bulgarie, Recueil des arrźts et décisions 1998-VIII, 3288. lpp., 94. punkts, CEDH 2000-IV, Kudła c. Pologne [GC], nr. 30210/96, 91. punkts)*.

Atsaucoties atsevišķi uz „spīdzināšanu", „cietsirdīgu apiešanos" un „pazemojošu apiešanos", Konvencijas 3.pants paredz zināmu aizliegto darbību gradāciju. Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi apiešanos par „cietsirdīgu", ja tā tika izdarīta ar iepriekšēju nodomu daudzu stundu garumā un ja tā bija cēlonis miesas bojājumiem vai spēcīgām fiziskām vai psihiskām ciešanām. Tā ir atzinusi apiešanos par „pazemojošu", ja tās mērķis bija iedvest upuriem bailes, satraukumu, nepilnvērtības sajūtu, kas tos pazemoja un padarīja mazvērtīgus (skatīt *CEDH 2000-IV, Kudła c. Pologne [GC], nr 30210/96, 92. punkts).* Vērtējot, vai kāda īpaša apiešanās forma ir „pazemojoša" 3.panta izpratnē, tiesai jāvērtē, vai mērķis bija konkrēto personu pazemot vai noniecināt un vai, vērtējot pēc tās sekām, apiešanās veids aizskāra vai nē viņa personību veidā, kas ir nesavienojams ar 3.pantu *(skatīt, piemēram, Raninen pret Somiju, 1997. gada 16. decembra spriedumu, Recueil 1997-VIII, 2821.-2822. lpp., 55. punktu).*

Atzīts, ka jebkurā gadījumā, lai kāds sods vai apiešanās, kas ar to saistīta, būtu „cietsirdīga" vai „pazemojoša", ciešanām vai pazemojumam jebkurā gadījumā jāpārsniedz tas līmenis, ko neizbēgami ietver konkrētā likumīgā apiešanās vai sods *(skatīt Kalachnikov pret Krieviju, iesniegums nr. 47095/99, 95. punktu, CEDH 2002-VI).*

[13] Konkrētajā lietā pieteicējs norāda, ka laika posmā no 2006.gada 6.oktobra līdz 11.oktobrim, atrodoties kamerā Nr.1, un no 2006.gada 11.oktobra līdz 16.oktobrim, atrodoties kamerā Nr.6, ik rītu skaitliskās pārbaudes laikā uzraugi pavēlējuši viņam izģērbties kailam tam nepiemērotā telpā citu uzraugu un notiesāto klātbūtnē, nesastādot aktu par personas pilnu pārmeklēšanu. Būdams pakļauts sodam par uzraugu pavēļu nepildīšanu, pieteicējs šīs pavēles bijis spiests izpildīt *(lietas 3.lapa)*. Vienlaicīgi ar pieteicēju izģērbties lika arī pārējiem kamerā esošajiem notiesātajiem *(lietas 47.lapa)*. Pie tam, papildus prasībai izģērbties, viņu kailu piespieda pietupties. Citreiz – plati nostādīt kājas un pacelt savas ģenetālijas *(lietas 120.lapa)*.

Administratīvā apgabaltiesa 2009.gada 28.aprīļa lēmuma 10.punktā ir norādījusi, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesa lietā *Frérot v. France* (nr.70204/01) 2007.gada 12.jūnija spriedumā piekrita, ka procedūra, kad ieslodzītais tiek pakļauts pilnīgai pārmeklēšanai, it īpaši, ja tiek pieprasīts ieslodzītajam izģērbties citu personu klātbūtnē un vēl vairāk, ja viņam liek nostāties mulsinošās pozās, var būt pārmērīgs pārmeklējamā cieņas aizskārums. Tomēr pilnīga pārmeklēšana, ieskaitot pilnīgu ķermeņa pārmeklēšanu, dažkārt var būt nepieciešama kārtības nodrošināšanai cietumā un pati par sevi nav uzskatāma par necilvēcīgu vai pazemojošu apiešanos.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa lietā *Lorsé and others v. The Netherlands* (nr.52750/99) 2003.gada 4.februāra spriedumā ieslodzītā iknedēļas pilnīgu pārmeklēšanu cietumā, kad nepastāvēja īpaši drošības apsvērumi, atzina par Konvencijas 3.panta pārkāpumu. Tiesa atzina, ka rutīnas pilnīga pārmeklēšana kopā ar citām stingrām drošības metodēm sasniedz necilvēcīgas vai pazemojošas apiešanās pārkāpumu Konvencijas 3.panta izpratnē.

Speciālists Hernans Reijs (Hernán Reyes) norādījis, ka pārmeklēšanas likumība *per se* nav apspriežama. Taču pārmeklēšana nedrīkst būt nepiemērota (*improper*) – kvantitatīvi, piemēram, ja vienmēr tiek pārmeklēts viens ieslodzītais vai viena ieslodzīto grupa vai kvalitatīvi, ja šī procedūra noris rupjā vai pārmeklējamās personas cieņu aizskarošā veidā. H.Reijs kā piemēru norāda likumīgus iemeslus ieslodzītā pilnīgai pārmeklēšanai:

1) cietuma darbiniekiem ir pamatotas aizdomas (piemēram, saņemta informācija no informatora vai no cita cietuma uzrauga, kurš novēro vizītes), ka ieslodzītais ir saņēmis nelikumīgu priekšmetu vai vielu no ciemiņa;
2) ieslodzītajam bijusi iespēja kontaktēties ar citu personu un viņš varētu būt saņēmis priekšmetus vai vielas, ko aizliegts turēt ieslodzījuma vietā, it sevišķi, ja pie ieslodzītā jau agrāk atrasti šādi priekšmeti vai vielas;
3) persona jātur kopā ar citiem ieslodzītajiem, un pastāv reāli vardarbības draudi citiem ieslodzītajiem vai pašai personai, un ir aizdomas, ka pie šīs personas varētu atrasties ierocis vai citas nelikumīgas lietas.

Speciālists norāda, ka daudzās cietuma sistēmās pilnīgā pārmeklēšana tiek veikta visiem ieslodzītajiem, kas ierodas attiecīgajā cietumā. Pārmeklēšana tiek veikta drošības apsvērumu dēļ, ja ir pamatotas aizdomas, ka ieslodzītais var radīt draudus cietuma drošībai. Amatpersonai, kas nozīmē pārmeklēšanu, jānes atbildība, ka pārmeklēšanas procedūra ir pamatota (*the procedure is not misused*) un netiek izmantota kā ieslodzītā mocīšana (*as a form of harassment*). Ja arestētais tiek ievietots atsevišķā kamerā nevis kopā ar citiem ieslodzītajiem, tad tāda arestētā pilnīgai pārmeklēšanai nav pamata. Tāpat, ja ieslodzītais tiek pārvietots no vienas drošas iestādes uz citu iestādi vai uz tiesu, tad pilnīgai pārmeklēšanai nav pamata, izņemot, ja ir pamatoti iemesli uzskatīt, ka pie ieslodzītā varētu atrasties aizliegti objekti un pilnīga pārmeklēšana ir nepieciešama *(„Pilnīga pārmeklēšana, neskatoties, cik profesionāli tiek veikta, ir mulsinoša un pazemojoša pieredze", Hunter v. Auger (U.S. Court of Appeals for the Eighth Circuit, 1982), citēts: Daugherty v. Campbell (6th Cir. 1994) and subsequently in Turner 2000) (sk. Reyes H. Body searches in detention. 2006.gada 30.septembris, http://icrc.org/web/eng/siteeng0.nsf/html/detention-article-300906*).

No minētā secināms, lai konstatētu, vai noticis būtisks cilvēktiesību pārkāpums, veicot *S.D.* pilnīgu pārmeklēšanu, ir nepieciešams noskaidrot gan pilnīgas pārmeklēšanas pamatojumu, gan veidu, kādā pilnīga pārmeklēšana notikusi.

[14] Pamatojoties uz minētajiem kritērijiem, tiesa Jēkabpils cietuma administrācijas rīcību, veicot *S.D.* ik rīta pilnīgo kratīšanu, atzīst par prettiesisku turpmāk minēto argumentu dēļ.

[14.1] No atbildētāja paskaidrojumiem tiesa secina, ka pieteicēja kratīšana ir veikta, pamatojoties uz Instrukcijā un Kārtībā noteikto.

No Instrukcijas un Kārtības izriet, ka IeVP brīvības atņemšanas iestādēs kratīšanu veic speciāli izveidotas uzraugu vienības, bet vajadzības gadījumā kratīšanā var iesaistīt arī citas ieslodzījuma vietas amatpersonas. IeVP brīvības atņemšanas iestādēs tiek veiktas plānotās un ārpuskārtas kratīšanas, veicot ieslodzīto personu daļēju (bez izģērbšanas) vai pilnīgu (ar izģērbšanos) kratīšanu. Pilnīga personas kratīšana tiek veikta, ja, veicot daļēju ieslodzītās personas kratīšanu, ieslodzītās personas uzvedība izraisa aizdomas.

Atbildētājs norāda, ka Instrukcijas 92. un 93.punkts tieši noteic, kādos gadījumos un kādā veidā tiek veikta ieslodzītā pilnīga kratīšana. Ņemot vērā minēto, Jēkabpils administrācijas rīcība, veicot *S.D.* pilnīgu kratīšanu un liekot pieteicējam izpildīt viņa norādītās darbības [13], notika saskaņā ar normatīvajiem aktiem un nevar būt uzskatāma par prettiesisku. Turklāt, IeVP ieskatā, minētie apstākļi nav būtiski konkrētajā tiesiskajā situācijā, jo Instrukcija neaizliedz veikt šādas darbības *(lietas 130.-131.lapa)*.

Instrukcija un Kārtība ir Ieslodzījumu vietu pārvaldes iekšējie normatīvie akti. Saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 72.panta trešo un ceturto daļu iekšējam normatīvajam aktam jāatbilst ārējiem normatīvajiem aktiem, vispārējiem tiesību principiem (to skaitā valsts pārvaldes principiem un administratīvā procesa principiem) un starptautisko tiesību normām, kā arī iekšējiem normatīvajiem aktiem, kurus izdevusi augstāka iestāde vai amatpersona.

Iekšējais normatīvais akts ir saistošs iestādei (tās struktūrvienībai, darbiniekiem) vai amatpersonām, attiecībā uz kurām tas izdots.

Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 11.pantā noteiktajam likuma atrunas principam, privātpersonai nelabvēlīgu administratīvo aktu izdot vai faktisku rīcību veikt iestāde var uz Satversmes, likuma, kā arī uz starptautisko tiesību normas pamata. Ministru kabineta noteikumi vai pašvaldību saistošie noteikumi var būt par pamatu šādam administratīvajam aktam vai faktiskai rīcībai tikai tad, ja Satversmē, likumā vai starptautisko tiesību normā tieši vai netieši ir ietverts pilnvarojums Ministru kabinetam, izdodot noteikumus, vai pašvaldībām, izdodot saistošos noteikumus, tajos paredzēt šādus administratīvos aktus vai faktisko rīcību. (..)

No minētā izriet, ka normatīvie akti neparedz, ka iestāde var veikt personai nelabvēlīgu faktisko rīcību, kas konkrētajā gadījumā ir notiesātās personas pilnīga kratīšana, pamatojoties uz iekšējo normatīvo aktu.

To, ka notiesātie ir pakļauti kratīšanai, noteic Latvijas Sodu izpildes kodeksa 41.panta otrajā daļa. Taču Instrukcija un Kārtība, kad un kā to dara, ir saistoša cietuma administrācijas darbiniekiem, taču ar to nevar pamatot kratīšanu attiecībā pret notiesātajiem.

Publiskajās tiesībās nevar atsaukties uz principu, ja normatīvais akts to neaizliedz, tad to drīkst darīt. Iestādes rīcībai ir jābūt pamatotai ar normatīvajiem aktiem. Pie tam, notiesāto nostādīšanu pozās, kas var pazemot personu, neparedz arī iekšējie normatīvie akti – Instrukcija un Kārtība.

[14.2] Izskatāmajā lietā atbildētājs paskaidro, ka pieteicēja pilnā kratīšana bija nepieciešama tādēļ, ka cietuma Drošības daļas rīcībā bija nonākusi informācija par notiesāto izveidotu neatļauto priekšmetu nodošanas kanālu konkrētajai soda izolatora kamerai un, ņemot vērā *S.D.* uzvedību cietumā, tas ir, ka pēc pārvietošanas uz vidējo režīma pakāpi un pārvietošanas turpmākai soda izciešanai uz Jēkabpils cietumu, viņa uzvedība acīmredzami pasliktinājās. Īsā laika posmā viņš izdarīja vairākus režīma pārkāpumus, tāpēc cietuma administrācijai bija pamatots iemesls domāt, ka pie pieteicēja varētu atrasties aizliegti priekšmeti, kurus viņš neuzrādīja un kurus arī neizdevās atrast un izņemt kratīšanas laikā *(lietas 117.lapa)*.

Tiesas ieskatā minētie iemesli neattaisno pieteicēja pilnīgo kratīšanu katru rītu turpmāk minētā dēļ.

[14.2.1] Latvijas Sodu izpildes kodeksa 74.panta pirmā un otrā daļa noteic, ka notiesātajiem, kurus tur soda vai disciplinārajos izolatoros, nav tiesību satikties, saņemt sūtījumus, pienesumus un

bandroles, iegādāties pārtikas produktus, nosūtīt vēstules privātpersonām un lietot galda spēles; viņiem aizliegts smēķēt. Notiesātajiem, kurus tur soda izolatoros, aizliedz pastaigas.

Tādejādi, ņemot vērā, ka notiesātais, atrodoties soda izolatorā, ir izolēts no saskarsmes ar apkārtējiem, ir arī ierobežota jebkāda priekšmetu nodošana. Līdz ar to, ja ir veikta viena pieteicēja pilnīgā kratīšana un aizliegtie priekšmeti pie viņa netiek atrasti, tad nav attaisnojama cietuma administrācijas rīcība, turpinot kratīšanu katru rītu.

Pie tam, kā izriet no lietas materiāliem, soda izolatora kameras pieteicējam tika mainītas – viņš atradās gan kamerā Nr.1, gan Nr.6. Līdz ar to, turpinot pieteicēja pilnīgo kratīšanu arī pēc viņa pārvietošanas uz citu kameru, kritiku neiztur atbildētāja arguments par aizliegto priekšmetu piegādāšanu konkrētai kamerai.

[14.2.2] Atbildētāja norādītie *S.D.* režīma pārkāpumi ir Iekšējās kārtības noteikumu 44.1. un 44.4.punktā reglamentētie. Tas ir, ka notiesātajam ir pienākums ievērot noteikto dienas kārtību un no celšanās līdz naktsmieram uzturēt savu guļamvietu atbilstoši brīvības atņemšanas iestādē noteiktajam vienotajam paraugam.

Pretēji atbildētājam, tiesa neuzskata, ka minētie pārkāpumi – 2006.gada 5.oktobrī plkst.11:40 pieteicējs gulēja savā gultā, uz galvas bija spilvens, kā arī gultas vieta nebija saklāta pēc vienota parauga, ir tik nopietni, lai notiesāto uz desmit dienām ievietotu soda izolatorā un tur viņu pakļautu ik rīta pilnīgai kratīšanai.

[14.3] Lietā ir pretrunīgas liecības par pilnīgās kratīšanas apstākļiem. Pieteicējs norāda, ka viņam vajadzējis izģērbties kailam citu notiesāto un uzraugu klātbūtnē. Savukārt atbildētājs apgalvo, ka *S.D.* kratīšana tika veikta kamerā, bet pārējie notiesātie šajā laikā tika izvesti no kameras. Minēto apstiprina arī trīs cietuma uzraugu paskaidrojumi [9.3].

No lietas materiāliem izriet, ka laika posmā no 2006.gada 6.oktobra līdz 11.oktobrim, pieteicējam atrodoties kamerā Nr.1, bez viņa tur vēl atradās 4 notiesātie. Savukārt no 2006.gada 11.oktobra līdz 16.oktobrim, atrodoties kamerā Nr.6, bez pieteicēja tur vēl atradās 3-5 notiesātie *(lietas 117.lapa).*

Tiesa konstatē, ka konkrētajā lietā nav pierādāms, ka, veicot pieteicēja pilnīgo kratīšanu, citi notiesātie netika izvesti no kameras.

[14.4] Par būtisku procesuālu pārkāpumu tiesa atzīst cietuma administrācijas rīcību, par kratīšanu nesastādot protokolu. Prasība fiksēt kratīšanu ir noteikta gan Instrukcijā, gan Kārtībā. Pie tam, Kārtības 2.pielikumā reglamentētajā Ieslodzītās personas kratīšanas protokolā ir jābūt norādītam kratīšanas pamatojumam. Protokola nesastādīšanu neattaisno atbildētāja norādītais, ka aizliegti priekšmeti netika atrasti. Protokols ir jāsastāda neatkarīgi no tā, tiek vai netiek pie pārmeklētā atrasti aizliegti priekšmeti vai vielas.

[14.5] Atbilstoši Eiropas Padomes Ministru komitejas 2006.gada 11.janvāra Ieteikumu Rec(2006)2 dalībvalstīm par Eiropas cietumu noteikumiem 54.2.punktam, to, kādās situācijās jāizdara kratīšana, un to, kādai tai jābūt, nosaka attiecīgās valsts tiesību aktos. Saskaņā ar 54.3.punktu ieslodzījuma vietas darbinieki ir apmācīti izdarīt kratīšanu tā, lai atklātu un novērstu jebkuru mēģinājumu bēgt vai paslēpt neatļautus priekšmetus vai vielas, vienlaikus neaizskarot pārmeklējamo personu cieņu un saudzīgi izturoties pret šo personu personīgajām mantām. 54.4.punkts noteic, ka personas, kuras tiek pārmeklētas, kratīšanas gaitā netiek pazemotas. Savukārt 54.6. un 54.7.punkts noteic, ka ieslodzījuma vietas darbinieki neizdara ieslodzīto ķermeņa iekšējo apskati un kratīšanas gaitā ieslodzīto intīmās ķermeņa daļas drīkst pārbaudīt vienīgi ārstniecības persona.

Ņemot vērā minēto, tiesa atzīst, ka *S.D.* ik rīta pilnīgā kratīšana nebija pamatota un tās veikšanas apstākļi pazemoja pieteicēju. Līdz ar to ir noticis pieteicēja cilvēktiesību pārkāpums.

[15] Saistībā ar ik rīta pilnīgās kratīšanas veikšanu, pieteicējam atrodoties soda izolatorā, piedzīvojot fizisko un morālo pazemojumu, *S.D.* prasa atlīdzināt morālo kaitējumu Ls 15 000 apmērā.

[15.1] Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma (turpmāk – Atlīdzināšanas likums) 9.pants noteic, ka morālais kaitējums ir fiziskās personas ciešanas, kuras tai izraisījis būtisks šīs personas tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu prettiesisks aizskārums.

Saskaņā ar Atlīdzināšanas likuma 14.panta pirmo daļu personisko un morālo kaitējumu nosaka atbilstoši aizskarto tiesību un ar likumu aizsargāto interešu nozīmīgumam un konkrētā aizskāruma smagumam, ņemot vērā iestādes rīcības tiesisko un faktisko pamatojumu un motīvus, cietušā rīcību un līdzatbildību, kā arī citus konkrētajā gadījumā būtiskus apstākļus.

Atbilstoši šī panta trešajai daļai, morālā kaitējuma atlīdzinājumu nosaka apmērā līdz 3000 latiem. Ja nodarīts smags morālais kaitējums, atlīdzinājumu var noteikt apmērā līdz 5000 latiem, bet, ja nodarīts kaitējums dzīvībai vai sevišķi smags kaitējums veselībai, maksimālais atlīdzinājuma apmērs var būt līdz 20000 latiem.

Savukārt šī panta ceturtā daļa noteic, ja iestāde vai tiesa, izvērtējot konkrētā gadījuma apstākļus, konstatē, ka privātpersonas tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu aizskārums nav smags, morālā kaitējuma patstāvīgs vai papildu atlīdzinājums var būt iestādes rakstveida vai publiska atvainošanās.

Atlīdzināšanas likuma 6.panta pirmā daļa paredz, ka tiesības uz zaudējuma atlīdzinājumu rodas, ja starp iestādes prettiesisko rīcību un cietušajam nodarīto zaudējumu pastāv tieša cēloņsakarība – objektīva saikne starp iestādes rīcību un tās radītajām laika ziņā sekojošām zaudējumu nodarošām sekām, proti, minētā rīcība rada un nosaka šo seku iestāšanās reālu iespēju un ir galvenais faktors, kas nenovēršami radījis šīs sekas.

[15.2] Attiecībā uz morālā kaitējuma atlīdzinājumu tiesa norāda, ka morālais kaitējums atbilstoši tā definējumam ir personas ciešanas un attiecīgi tās nav pierādāmas. Tādēļ, lai konstatētu personas morālās ciešanas, pietiek ar personas apgalvojumiem un paskaidrojumiem.

No šajā spriedumā konstatētā tiesa secina, ka pieteicēja ciešanas un pazemojumu nepārprotami radīja iestādes prettiesiskā rīcība, katru rītu skaitliskās pārbaudes laikā veicot pieteicēja pilnīgo kratīšanu, liekot viņam izģērbties kailam un ieņemt personas cieņu pazemojošas pozas.

Konkrētajā gadījumā Jēkabpils cietuma administrācijas veiktie drošības pasākumi neattaisno atbildētāja nespēju nodrošināt notiesāto uzraudzību izolatorā – slēgtā telpā, no kuras pat ir aizliegtas pastaigas. Pie tam, lietā nav pierādījumu tam, ka *S.D.* būtu pārkāpis Iekšējās kārtības noteikumus un pie viņa būtu atrasti glabāt aizliegtie priekšmeti.

Ievērojot Administratīvā procesa likuma 94.panta pirmo daļu, atlīdzinājums ir prasāms no Latvijas Republikas.

[15.3] Atlīdzināšanas likuma 10.panta pirmā daļa paredz, ka cietušais nav tiesīgs pilnīgi vai daļēji saņemt zaudējuma atlīdzinājumu, ja viņš nav, izmantojot savas zināšanas, spējas un praktiskās iespējas, darījis visu iespējamo, lai zaudējumu novērstu vai samazinātu.

Tiesa konstatē, ka pieteicējs ir sūdzējies par iespējamo cietuma administrācijas prettiesisko rīcību ([9.4] un [9.5]), bet viņam nepastāvēja iespēja ietekmēt uzraugu rīcību. No minētā tiesa secina, ka pieteicējs ir skaidri izteicis iebildumus pret pilnīgās kratīšanas veikšanu – viņš ir aktīvi rīkojies, mēģinot novērst savu tiesību aizskārumu.

[15.4] Izvērtējot lietas apstākļus, tiesa uzskata, ka 10 dienas pēc kārtas katru rītu sagaidīt, ka tiek veikta pilnīgā kratīšana ar rīkojumu izģērbties kailam, pieteicējam ir radījis smagu morālo kaitējumu. Minēto pastiprina apstāklis, ka atbildētājs nebija pamatojis šādas kratīšanas nepieciešamību, personas apskates akti netika sastādīti, un, lai arī pieteicējs bija izteicis iebildumus, minētās darbības turpinājās. Līdz ar to saskaņā ar Atlīdzināšanas likuma 14.panta trešo daļu maksimālais morālā kaitējuma atlīdzinājums pieļaujams apmērā līdz 5000 latiem.

Ņemot vērā minēto, tiesa uzskata, ka ir pamats pieteicēja prasījumu par morālā kaitējuma atlīdzināšanu apmierināt daļā, atlīdzinot pieteicējam morālo kaitējumu Ls 1000 apmērā.

[16] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 126.panta pirmo daļu, ja pieteikums pilnībā vai daļēji apmierināts, tiesa piespriež no atbildētāja par labu pieteicējam viņa samaksāto valsts

nodevu. No lietas materiāliem konstatējams, ka pieteicējs ir samaksājis valsts nodevu Ls 10,00 apmērā *(lietas 33. lapa)*.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 246.-251.pantu, 255.panta trešo daļu un 289.-291.pantu, tiesa

nosprieda:

apmierināt daļēji *S.D.* pieteikumu.

Atzīt par prettiesisku Jēkabpils cietuma administrācijas faktisko rīcību laika periodā no 2006.gada 6.oktobra līdz 2006.gada 16.oktobrim, veicot *S.D.* ik rīta pilnīgo kratīšanu, viņam atrodoties soda izolatorā.

Uzlikt par pienākumu Latvijas Republikai atlīdzināt *S.D.* ar minēto rīcību nodarīto morālo kaitējumu Ls 1000 (tūkstoš latu) apmērā.

Piespriest no Latvijas Republikas par labu *S.D.* viņa samaksāto valsts nodevu Ls 10 apmērā.

Spriedumu var pārsūdzēt Administratīvajā apgabaltiesā divdesmit dienu laikā no tā pieņemšanas dienas, iesniedzot apelācijas sūdzību Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu namā.

Tiesnese R.Migla

NORAKSTS PAREIZS
Administratīvās rajona tiesas
tiesnese _____ R.Migla
Rīgā, 2009.gada 19.oktobrī